

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

3

2

PB

556

PB 556
3:2

HANDBOEKBINDERIJ
ASCO OMMEN
Tel. 05224 51122

DE EERSTE TRAP

VAN

HET TAALONDERWIJS,

DOOR

C. F. VAN DUYL,

Leeraar aan de Kweekschool voor onderwijzers te Groningen.

DERDE STUKJE. — TWEEDE DRUK.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1879.

.....
Stoomdrukkerij van J. B. Wolters.
.....

NEDERL.
Ossendreef
~~.....~~

07914457

V O O R B E R I C H T.

Aanvankelijk had ik het voornemen, den derden en vierden trap in één stukje te vereenigen. Daardoor kreeg evenwel het tweede stukje eene te groote uitgebreidheid, zoodat ik besloot van deze beide trappen afzonderlijke stukjes te maken. Het werkje zal nu niet, — zooals aanvankelijk het plan was —, met *drie*, maar met *vier* deeltjes compleet zijn.

v. D.

VOORBERICHT VOOR DEN TWEEDEN DRUK.

Bepaalde aan- of opmerkingen zijn me totnutoe niet geworden. Alleen heb ik er voor gezorgd in dezen tweeden druk tegemoet te komen aan het verzoek van sommigen, om geene buigingsuitgangen te verwaarloozen, wat, ook naar mijn oordeel, de bruikbaarheid van het werkje voor de lagerschool vermeerdert. Voor 't overige zijn geene veranderingen aangebracht.

GRON. Jan. '79.

v. D.

4^e T R A P.

Meervoudsvorming.

(In 't meervoud brengen).

1.

De hemel van ons ledikant is gebroken. De hemel verkondigt Gods eer. Een heiden aanbidt afgoden. Op de kermis ziet men weleens eenen heiden met eenen beer aan eenen ketting. Dat meisje heeft eenen band om haar middel. Dat is geen goed geneesmiddel. De boom heeft zijnen wortel in de aarde. Ik lust dezen wortel wel. Juno heeft het been afgekloven. Mijn oom heeft zijn been gebroken. In uw boek is geen heel blad meer. Het blad valt in den herfst van den boom. Dat vloerkleed is zeer duur. Het kleed maakt den man. Welke reden hebt gij voor uwe handelwijze?

2.

Het goud is duur en het ijzer is nuttig. Aan den schoorsteen zit een dik ijzer. Die koopman handelt in wijn. Waar komt het hout vandaan? Het glas is eene nuttige stof. Wat kost dat wijnglas? Nederland is een koninkrijk. Hendrik is mijn

beste vriend. Er is in onze familie één Willem. De koude is onaangenaam. Die man bezit ééne groote ondeugd. Die hoogte zal geslecht worden. De lengte van die straat is aanzienlijk.

Breng de cursief gedrukte woorden in het enkelvoud.

3.

De *vrouwen* maken het eten klaar. Onze *ouders* houden veel van ons. De *tuinlieden* harken de *paden* van de *tuinen*. Zijne *hersenen* zijn zwak. *Leeuwen* en *paarden* hebben *manen*. Die *blindemans* bedelen om *centen*. De *onkosten* worden door mijnen vader gedragen. Die *bakkers* bakken lekkere *brooden*. *Staatsmannen* hebben moeilijke *ambten*. Die *volken* hebben woeste *zedes*. De *varkens* eten de *zemelen* op. Op de *Alpen* ligt veel sneeuw. Boven op de hooge *bergen* groeien geene *boomen* meer. De *inkomsten* van dien man zijn aanzienlijk. Ik heb dit boek gekocht bij de *gebroeders* N.

Invullen.

4.

Onze kok— bakken lekkere pastei—. Mijne oom— zijn nog niet oud. Het leger bestond uit twaalf duizend man—. Al die man— waren oude strijder—. Deze vrouw— hebben hare man— vroeg verloren. Mijne zoon— zijn officier. Onze knecht— verdienen veel geld. De vreemde krijgsknecht— begingen allerlei wreedheden. Mijn broeder speelt buiten met zijne maat—. Deze stok is vier voet—, lang. Die koopwaar kost vijf gulden—. Ik heb in mijnen zak drie gulden—, twee stuiver— en vier cent—. Op den zolder staan twaalf mud— tarwe. Hoeveel last— tarwe hebt gij in uw pakhuis?

Van de volgende namen persoonsnamen vormen; enkel-
en meervoud.

5.

Nederland, Groningen, Haarlem, Dokkum, Zwolle, Frankrijk, Engeland, Duitschland, Zwitserland, Spanje, Italië, Turkije, Griekenland, Rusland, Pruisen, Amerika, Java, Zweden, Noorwegen, Denemarken, België, China, Portugal, Afrika, Indië, Arabië, Egypte, Ierland, Schotland, Sicilië.

Geslacht.

- Mann:**
1. dagen, maanden, jaargetijden (lente).
 2. steenen als voorwerpsnamen.
 3. de woorden op aar, aard, erd.
 4. vruchtnamen op oen. Andere vruchten en bloemen doorgaans vrouwelijk.
 5. woorden op dom, die niet onz. zijn.
- Vrouwelijk:**
1. Namen v. letters en cijfers.
 2. van de meeste muziekinstrumenten.
 3. de meeste stofnamen, die niet onz. zijn. (honig, inkt, azijn, wijn, m.)
 4. woorden op heid, teit, nis (vonnis).
 5. de stammen van ww. met st (dienst).
- Onzijdig:**
1. soortnamen van dieren, als rund (hond).
 2. werelddeelen, landen, plaatsen (de Veluwe, enz.)
 3. alle oneigenlijke zelfst. nw.
 4. die met ge beginnen en op te eindigen.
- In 't algemeen hebben sam. woorden 't geslacht van 't laatste deel.

6.

Denk aan naamval en geslacht!

Op d— eerst— Woensdag van elke maand gaat mij— broeder
bij onz— oom eten. Waar heeft d— jongen di— viool gekocht?

Zet de kaars op dez— kandelaar. Is d— diamant echt? Het is geen— diamant, het is een stuk glas. Ik heb het voor ee— schelling gekocht. Houdt gij veel van d— lente of is d— zomer u— liefst— jaargetijde? Ik eet niet van di— sterk— mosterd. Welk— vertooning heeft de— man bijgewoond? Dez— muzikant speelt fraai op zijn— nieuw— fluit. Di— knaap heeft mij ee— groot— dienst bewezen. Ik dank u voor u— beleefdheid. Dat was ee— groot— belooning. Ee— lekker— krakeling en niet ee— onrijp— perzik heeft mij— broertje opgegeten. Lust gij di— rood— kers niet? Zij— vader bewees ons ee— belangrijk— gunst. In dat land heerschte ee— groot— droefenis om — sterven van d— koning.

7.

Op — ijs kan men in ee— streng— winter met groot— gerustheid loopen. Bemors u— boezelaar niet met d— inkt uit d— fleschje. Op het bord staat ee— zeven en in — boekje ee— a. Ee— fraai— teekening heeft dez— jongen op zijne lei gemaakt. Hij is jaloersch op d— groot— rijkdom van zij— buurman. God geeft aan de planten d— wasdom, aan de dieren — voedsel, aan — menschdom vele zegeningen. D— dief kwam tot d— treurig— bekentenis, dat hij d— lessenaar met ee— valsch— sleutel had geopend. Op d— tweed— Kerstdag komt onz— vader weer tehuis. Hij is nu op reis naar — verre Amerika. Dat was ee— belangrijk— vondst. Verstaat gij ook d— kunst, om — eten lekker te bereiden? On— kok kan het zeer goed.

Op zijn gelaat stond d— tevredenheid te lezen. On— burge-
meester heeft ee— eervol— begrafenis gehad. Naast d— groot—
sociëteit woont zij— kleermaker. Ik geef dien bedelaar gee-
enkel— penning meer. Hij is ee— groot— deugniet. In u—
nieuw— woning wilde mij— rijk— oom ook wel wonen. Houdt
gij veel van di— zout— kaas? D— vaandrig droeg ee— prach-
tig— standaard met ee— leeuw er op. Is di— blauw— druif
wel rijp? D— visscher heeft in d— laatst— herfst ee— goed—
vangst gedaan. Ik geloof, dat -- leeren nuttiger is dan —
spelen. Doe — zout in d— boter. Bij d— groot— vergadering
was ook mij— oudst— broeder tegenwoordig. D— moordenaar
hoorde — vonnis met d— grootst— onverschilligheid aan.

Ik plukte gisteren in — gebergte ee— wild— roos. Vindt
gij — rund en — schaap geene nuttige dieren? Ik houd
veel van onz— trouw— hond. Di— koopman zag ik met ee—
groot— winst naar huis gaan. Bij zij— komst liep zij— zoon
hem tegemoet. In — groote Amsterdam woont onz— groot-
vader. Vele vogels zaten in — geboomte. Di— trompet heeft
d— trompetter zoo fraai gepoetst, dat — koper blinkt als
ee— spiegel. Doe — water in u— wijn en giet d— azijn in
— fleschje. Ee— goed— bediening geeft men u in het loge-
ment. Gelooft gij, dat — diamant harder is dan — ijzer?
Daar vond ik ee— fraai— lelie; ook groeide er ee— groot—
meloen. Pluk di— citroen van d— boompje.

10.

In d— nazomer worden onz— appels rijp. Di— smaragd heeft dez— koningin in hare kroon laten zetten. Vindt u— vader ee— tulp geen— fraai— bloem? D— eerst— haring bracht gisteren di— pink aan. Ee— belediging moogt gij niemand aandoen. Di— piano kocht mij— vader voor u— zusje, en dez— harp wordt door mij— broeder bespeeld. Haal d— honig uit den korf. D— laken is nogal duur. Rijst d— prijs van — rijst? U— rekening kan di— man nu niet betalen. Ieder lacht om — gierigheid van — vrek. Doe — hoen in den pot en kook er soep van. In — Betuwe ligt veel vruchtbaar land. Geef mij van — vondst — gedeelte, dat mij toekomt.

11.

Op hun— vrij— Zondagen gaan de knechts naar buiten. De— boeren verkoopen di— kazen voor veel geld. Pluk d— fraai— rozen. Dez— bakker bakt onz— zoet— en zout— krakelingen. Welk— grap— pig— kunsten maken d— hansworsten? Ik kon mij— oogen niet moe kijken aan al di— heerlijkheden. Dez— diamanten en di— robijnen kosten vrij wat geld. Spelen de muzikanten op hu— violen? Bij d— lessenaars staan d— teekenaars en erop liggen hu— fraai— teekeningen. Op d— weiden van di— gebergte grazen d— schapen. Maakt u— woningen schoon en zorgt voor lucht en licht.

12.

Ziet u— vader di— landman wel? Waar gaat on— koopvrouw heen? Speelt zij— broeder op — dwarsfluit? Ee— maandroos is

ee— heerlijk— bloem. Waar koopt u— oom d— spuitwater? Leg de tang op — haardijzer. Dez— livreiknecht haalt — zegellak uit — schrijfflessenaar van — koopman. In zij— duivenhok zitten on— tortelduiven. Di— visscher komt terug van — vischvangst. Spot nooit met — godsdienst. Bewondert gij de werken van — beeldhouwer? Ja, ik vind — beeldhouwkunst ee— moeilijk— kunst. Geef mij ee— hazelnoot.

Naamval.

1e naamval. Aangesproken persoon of zaak.

4e naamval. Bijw. bepal. van gewicht of waarde, enz.

13.

1e en 4e nvl.

Dez— boer heeft on— knecht gisteren op zijn land zien arbeiden. Och, mij— jongen, help di— arm— blindeman even. Zie, mij— vriend, di— man kent gij toch wel? Hij is mij ee— gulden schuldig. Hoe lang zou di— reus wel zijn? Hij is stellig wel anderhalf — meter lang. Dwaas — jongen! hoe kunt gij zoo iets zeggen? Di— arm— slootgraver werkt d— geheel— dag. Dez— diamant heeft d— koningin onlangs gekocht; hij kost meer dan ee— gulden, mij— best— vriend! Gaat u— vader met zij— broeder dez— zomer op reis, of wordt u— vader d— zesd— Juli tehuis verwacht? Ik geloof, dat de— man dez— morgen door mij— oom gezien is.

2e naamval.

Hoe drukt gij anders uit:

14.

De zoon van dert koning. Het huis van den vader. De tuin van den buurman. De koets van mijnen oom. De tak van dien boom. De paarden van hunnen koetsier. De boeken van zijnen vriend. De buitenplaatsen van haren vader. De kinderen van dezen man. De stallen van onzen oom. Het speelgoed van zijn kind. De inspraak van zijn geweten. De banden van het boek.

15.

De naalden van de naaister. De boeken van mijne zuster. De boomen van de wandelplaats. Het kleinkind van onze schoonmaakster. De bewijzen van hunne tevredenheid. De liefde van hare moeder. De kinderen van die vrouw. De ongelukken van deze bedelaars. De prenten van uwe zuster. De bril van zijne grootmoeder. De jurk van die danseres.

16.

De uitspraak van den getuige. De hoed van onzen bediende. De zoon van den mensch. De liefde van den Heer. De gunst van den vorst. De troon van den paus. De verblijfplaats van den prins. Het gebied van den graaf. Het bosch van den hertog. De goedheid van het hart. De voorspelling van den profeet.

17.

De stok van den blinde. De kruk van den lamme. Het bezoek van den vreemde. De genoegens van den rijke. De hut van den arme. De smart van den ellendige. De rust van den brave. De tevredenheid van den gelukkige. De tranen van den bedroefde. De groeten van den bekende. De smart van den zieke en de blijdschap van den gezonde.

18.

De kinderen van de tuinlieden. De zorgen van de koningen. De gunstelingen van de vorsten en van de vorstinnen. De broeders van uwe buren en van uwe vriendinnen. De drankjes van de zieken en van de ziekenverpleegsters. De gevoelens van de harten van uwe vrienden. De paarden van onze koetsiers. De boeken van die boekverkoopers. De naaimachines van deze kleermakers en de naalden van die hoedenmaaksters.

19.

De schaa—p— d— goed— herder—. Dez— boek— ons— geleerd— buurman—. Koop d— huis van d— rijk— oom uw— vriend—. Het bruin— paard mijn— arm— buurman— is gestorven. Hij is nu een groot deel zijn— kostwinning kwijt. D— schilderij is ee— voortbrengsel zij— kunst. Hoe maakt gij d— kromming ee— o? En hoe schrijft gij den staart ee— zeven? Het hart een— braaf— man— is altijd oprecht. D— onderdanen een— goed— koning— zijn gelukkig. Vertrouw op d— woorden een— oprecht— mensch—. Dit is d— buitenplaats ee— rijk— graaf—. De regeering de— vorig— paus— heeft lang geduurd.

20.

D— zuster mij— goed— moeder en d— tante u— oud— grootmoeder zijn gisteren bij ons geweest. Ik roep d— kinderen onz— arm— buurvrouw. H— jurkje u— klein— nicht is gescheurd. Steek u niet aan d— doornen di— geurig— roos. Hij genoot de eer ee— prachtig— begrafenis. Ik ben verheugd over d— bewijzen u— diep— erkentelijkheid. Hoe zijn d— snaren zij— nieuw— viool? Hoe vindt gij d— kleuren der— prachtigtulp? Uw— oom heeft mij— vader zien zitten voor d— deur d— groot— sociëteit. De neef onz— geneesheer— zat naast uw— oom. Hij groette mij— vader. Hoeveel geld vraagt d— slager voor h— vleesch di— vet— koe?

21.

D— klein— kinderen ons— oud— vrienden. Di— zwaar— takken zijn— dik— appelboomen. U— broeders zijn d— vrienden mij— goed— kennissen. D— vroolijk— uren ons— jong— dagen. D— rijp— pruimen u— fraai— pruimeboomen hebben d— zoons u— vlijtig— tuinlieden gisteren afgeplukt. D— omslagen d— nieuw— boeken moet gij heden bij d— boekhandelaar uw— vader— bestellen. Dez— schepen di— aanzienlijk— kooplieden zeilen morgen naar Oost-Indië. — medelijden zijn— goed— bloedverwanten wist dez— ondeugend— jongen op te wekken. D— raad (m.) u— verstandig— ouders moet gij altijd opvolgen, eerder dan d— raad u— onwetend— vrienden.

3e naamval.

Hoe drukt gij korter uit:

22.

Geef aan den man het boek. Hij leende eenen gulden aan mijnen broeder. De dief ontnam aan mijnen vader zijne beurs. Zeg aan den knecht, dat hij aan den armen blinde een stuk brood moet geven. Wanneer zendt gij aan uwen oom de koffers terug? Hij beloofde eene rijke belooning aan den bediende. Hij vertoonde aan den generaal het bevel van den koning. Hij stuurde een mandje pruimen aan zijnen voogd. Hij ontfutselde aan den jongen een mes.

23.

Geef die pen aan uwe moeder. Ontneem aan zijne zuster dat mes. Beloof nooit iets aan die vrouw. Hij bekende aan zijne tante, dat hij verkeerd had gedaan. Hij leende aan onze nicht vier gulden. Zendt gij weleens vruchten aan uwe grootmoeder? Onthoudt men aan deze vrouw haar dagelijksch brood?

24.

Hij schonk een prentenboek aan ons kind. Ontneem aan dat huisje zijn dak, en niemand zal er in kunnen wonen. Stuur een geschenk aan dat meisje. Onthoudt aan mijn paard zijn voedsel niet. Zulk eene handelwijze behaagt niet aan een volk. Bevalt ons boekje wel aan dit kind? Laat aan dat vogeltje een stukje brood zien, en het zal naar u toe komen.

25.

De postbode overhandigde de brieven aan de kooplieden. Deze menschen gunnen niets aan hunne bureu. Gij moogt zulke dingen niet voor uwe ouders verzwijgen. De dieven ontdekten aan de reizigers hunne schuilplaats. De reizigers verklapten het geheim niet aan de rechters. Misgunt gij dat geld aan die vrouwen? Ik wenschte aan mijne tantes een gelukkig Nieuwjaar. Zij verbergen die zaak voor hunne zusters.

26.

De knecht d— rijk— edelman— bekende zijn— vertoornd— meester zijn— misdaad (v.) Mij— oudst— zuster gaf mij— goed— vriend d— noot. Dez— ondeugend— kinderen vertoonen hun— bedroefd— vader h— gebroken— horloge. Men ontstal onz— naast— buurvrouw ee— harer— fraaist— honden. De wreed— koning beroofde zijn— ongelukkigen— veldheer van al zij— bezittingen. D— oneerlijk— kooplieden zenden hun— makelaar al d— kisten geopend terug. Leen di— oneerlijk— kooplieden nooit ee— enkel— gulden. Zij misgunnen d— arm— kinderen zelfs h— kleinst— stukje brood. Gunt gij d— arm— kind ook niets? Ik ontdekte mij— lief— moeder alles, wat ik wist.

Herhaling.

27.

D— nieuw— stalknecht vond mij— vader gisteren niet bij onz— paarden, maar in d— herberg (v). D— eerst— minister

d— jong— vorst— is ee— kundig man. Geef d— prins d— belangrijk— brief. D— waarde u— fraai— teekeningen kan di— onnoozel— man niet beoordeelen. D— braaf— koningen wil ee— onderdaan gaarne zij— vol— liefde schenken. D— eerst— Mei komen on— beide— broeders weerom. Ik kan mij wel ee— begrip maken van d— juist— grootte u— nieuw— huizen. Zij— groot— droefheid was oprecht .gemeend. Wat is d— oorzaak zij— ontsteltenis. D— kleur d— koper— is geel of rood, die d— zilver— wit. Doe water in di— warm— melk. Hij geeft zij— jong— runderen geen gras genoeg. D— zwaar— bas, waarop mij— oudst— neef speelt, heeft hij in Amsterdam gekocht. Dez— zomer gaan mij— oud— vrienden niet op reis. Pluk d— rijp— druif en geef ze mij— ziek— moeder. Ik kon d— moede— wandelaar niet meer aan h— loopen krijgen: hij was doodaf. Waarom heeft d— dom— smid d— nieuw— sleutel geen— ander— kleur (v.) gegeven?

28.

Geef van de volgende woorden de volledige verbuiging.

De bootzman. Die waschvrouw. Het oorlogschip. Mijn windhond. Uwe stoomboot. Zijn kleinkind. Onze vorst. Eene hindernis.

29.

Verbuig:

De woedende stier. Uwe uitmuntende viool. Dit kleine kind. Die welriekende roos. Hun eerste vader. Onze bedroefde kindermid. De rijke graaf.

Bijv. naamwoorden.

30.

De beurtman, die op Amsterdam vaart, is de — beurtman. Spek, dat uit Amerika komt, is — spek. Wijn, die in Frankrijk groeit, is — wijn. Laken, dat in Duitschland vervaardigd wordt, heet — laken. Wol, die uit Engeland komt, is — wol. Leder, dat de Russen vervaardigen, noemt men — leer. Goud, dat in de mijnen van Spanje gevonden wordt, heet — goud. Beschuitjes, die in Den Haag gebakken worden, zijn — beschuitjes. De vlag van Nederland is de — vlag. Kaas, die de Friezen maken, is — kaas. De kerk, die haar opperhoofd te Rome heeft, heet de — kerk. Boter, die van Kampen komt, zou men noemen — boter. De taal, die de Javanen spreken, is de — taal. Wijn van Portugal, is — wijn. De courant, die in Haarlem verschijnt, is de — courant. Bier, dat in Beieren vervaardigd wordt, is — bier. IJzer uit Zweden heet — ijzer. Het geld, dat in Pruisen in omloop is, is — geld.

31.

- Onverbogen: a. Als ze deel van 't gezegde uitmaken.
 b. Die van plaatsnamen op er.
 c. De stoffelijke bijv. naamw. op en; rechter, linker.
 d. De soortgetallen op lei en hande.

D— versch— melk van di— bonte koe is lekker—. Rijk— worden
 dez— smakelijk— vruchten eerst in d— laat— herfst. Geef d—
 kind d— ijzeren— hoepel niet. D— Harlinger— beurtman heeft

mij— naast— buurman d— eerst— Maandag dez— maand zien vertrekken. D— perziken blijven lang goed—. Wij hebben op de kermis allerhande — menschen gezien en allerlei — vreemden ontmoet. Ik heb mij— rechter — arm leelijk bezeerd. Is u— jongst— broeder weleens op d— Groninger — toren (m.) geweest? D— houten — lepel uit het bekend— sprookje kon wel aardig vertellen. Het verhaal d— houten — lepel— is zeer aardig —. Ik geef d— houten — lepel geen gelijk, dat hij zoo trotsch — was. Men legde d— houten — lepel bij het zilveren — tafelgereedschap.

Trappen v. hoedanigheid (ook van enkele tel- en bijw.)

32.

Dat brood is goed; het brood van den bakker is —; het brood uit de broodfabriek is het —. Die hond is kwaad; onze bulhond is nog veel —; maar de jachthond van mij— oom is d— — hond, dien ik ooit gezien heb. Dat was een kwade tijd, de tijd van den tachtigjarigen oorlog was nog veel —, maar de — tijd, dien wij ooit beleefd hebben, was gedurende die groote overstrooming. Jan heeft veel geld, Piet heeft — geld dan Jan; maar Willem heeft het — geld van allen. Mijn broeder heeft weinig vrienden, mijn neef heeft nog — vrienden dan mijn broeder, maar uw oom heeft de — vrienden van ons allen. Dat is een wellevend man, uw vader is nog veel —; de burgemeester is de — van de gansche stad. Gij zijt goedhartig, Willem is nog —, uw kleine vriend is de — jongen van de gansche school. Ik lees een langdradig verhaal, veel — dan dat van gisteren, het — verhaal, dat ik ooit gelezen heb. Een kleingestig man,

een nog — man, de — man uit het dorp. Ik lees gaarne, gij doet het nog veel —, maar hij doet het het — van allen.

33.

Zeg van de volgende woorden, waarom ze niet in den vergrootenden en overtreffenden trap kunnen voorkomen.

Lakensch, Groninger, ijzeren, vierkant, driehoekig, dagelijksch, dood, vuurrood, gitzwart, ijzersterk, achtkantig. zeegroen, druipnat, linker, rechter, driekleurig, Engelsch.

Werkwoorden.

Tijd.

Onvoltooid tegenw. tijd.

34.

Frans leert zijne les; ook schrijft hij een versje over. Ik speel met mijnen hoed. Hoort gij dat geraas wel? Hij spreekt over den broeder van onzen grootvader. Hoe spelt gij dat woord? De jongens koopen knikkers; zij krijgen er twintig. De melkvrouw schelt. Ik open de deur. Die hond bijt mijn klein broertje. De lamp brandt niet helder. De meid schrobt de stoep en poetst de klink van de deur. De wagen rolt over de straatsteen. De schipper werpt zijn net uit. De jager schiet eenen haas; hij springt over de sloot en hangt zijn geweer om den schouder. De boekverkooper ontvangt fraaie boeken en verkoopt prachtige platen. Wij halen ons zusje uit de school. Men vangt veel visch in dien vijver. De visch spartelt in het water. De boom bloeit. Bakkers bakken brood en kneden het deeg. De vrucht smaakt

lekker. De appel krijgt al eene roode kleur. De leeuw brult verschrikkelijk. De walvisch zwemt in de wijde zee. Onze geit eet al haar gras op. Dat bier smaakt zuur. De druif heeft veel warmte noodig. De timmerman maakt ons dak. Uw oom zendt zijnen knecht weg. De koopman verzendt vele pakken niet het spoor.

Breng de zinnen uit oefening 34 over in den voltooid tegenw. tijd. (hulpww. hebben).

35.

De steen valt van het dak. Het ijzer zinkt in het water. Mijn broeder valt van zijnen stoel. De zieke sterft aan zijne kwaal. De stok breekt midden door. De tafel kantelt van de trap. Die vrucht groeit in ons land. De school begint om negen uur. De trein vertrekt des avonds laat. De stoomboot komt op haren tijd aan. De wagen rijdt dezen morgen naar Amsterdam. Het paard keert terug zonder voerman. Hij gaat om twaalf uur uit. Mijn vader komt zóó van de reis. De zieke man geneest van zijne wonden. Het nieuwe huis brandt af. De tafel valt om. De zomer komt weer. Het ongeluk geschiedt op de markt. Die gebeurtenis valt niet vaak voor. Het ijzer smelt bij die groote hitte. De arm van mijnen buurman verlamt. De luchtbal stijgt tot boven de wolken. De hond sluipt naar zijn mandje. De knaap klimt in dien hoogen boom.

Oef. 35 behandelen als 34 (hulpww. zijn).

36.

Breng de zinnen uit oef. 34 en ook uit 35 over in den onvolt. verl. tijd.
VAN DUYL, Taalonderwijs. III.

37.

Als voren in den voltooid verl. tijd.

38.

Als boven in den onvoltooid toek. tijd.

39.

Eveneens in den voltooid toek. tijd.

40.

Breng ze ook over in den onvoltooid verleden toek. tijd. (Frans zou zijne les leeren).

41.

Nu nog in den voltooid verl. toek. tijd. (Frans zou zijne les geleerd hebben).**Zet in de volgende oef. de ww. in de aangewezen tijden.**

42.

Toen mijn neefje ziek zijn (v. verl.), verbieden (onv. verl.) de geneesheer hem, des avonds uit te gaan. De tuinman schudden (onv. verl.) de appelen van den boom; zij vallen (volt. teg.) op den grond. Ik bedotten (volt. verl. toek.) dien dommen jongen, als ik geen medelijden met hem voelen (volt. verl.) De dragonder waden (onv. verl.) met zijn paard door de rivier. Moeder ontkleeden (volt. teg.) ons kleine zusje. Als gij bij ons komen (onv. teg.), leeren (volt. teg.) ik mijne les. Rijst voeden (onv. teg.) meer dan aardappelen. De verloren zoon

hoeden (ony. verl.) de zwijnen. Hij zijn (volt. verl.) ongehoorzaam aan zijnen vader. Waarom bekladden (volt. teg.) gij uw schrift? Gij uitgaan (onv. toek.) heden avond. De kleermaker hier komen (onv. verl. toek.). Breken (volt. verl.) hij den stok van zijnen vader? Als de zon ondergaan (volt. teg.), ontkleeden (volt. toek.) ik mij. Zij bevrijden (onv. toek.) den ongelukkigen gevangene. Zij bevrijden (volt. toek.) hem morgen reeds. De timmerman boren (onv. verl.) een gat in de plank, en de naaister boorden (onv. verl.) de jurk met blauwe zijde.

Geef van de volgende werkw. op:

1. den eersten persoon enk. van den onv. teg. tijd.
2. den derden persoon enk. van den onv. teg. tijd.
3. het enkelvoud van den onv. verl. tijd.
4. het verleden deelwoord.

43.

Schudden, schellen, schelden, verbreedten, plooiën, zetten, wetten, kladden, praten, weiden, scheiden, bevrijden, lijden, hoeden, straffen.

Overgankelijke en onovergankelijke ww.

Breng de volgende ww. in korte zinnen, die minstens een onderwerp, gezegde en voorwerp (4 nvl.) bevatten.

Zeg bij welke werkw. gij geen voorwerp kunt gebruiken.

44.

Leeren, gaan, zien, eten, staan, loopen, drinken, verliezen, vinden, zinken, leggen, onthouden, bekijken, ontdekken, varen, rijden, afhaken, pronken, ontdekken, bedriegen, plagen.

2*

Gebruik de volgende werkw. als voren; maar in twee beteekenissen, zóó, dat ze beurtelings een voorwerp en geen voorwerp bij zich kunnen krijgen.

45.

Rollen, koken, slaan, breken, smelten, veranderen, bijten, buigen, krimpen, kraken, sluiten, drijven, hangen, zwaaien, draaien, verdrinken, ontdooien, verbranden.

Lijdende vorm.

Breng de volgende zinnen in den lijdenden vorm over.

46.

De jongen knijpt de kat. Oom Jan berijdt een wit paard. De dief steekt het huis in brand. Vader trekt de deur toe. Moeder steekt de lamp aan. Ik sluit het venster. De kinderen lezen een fraai boek. Die man zegt daar een waar woord. Gerrit leerde eene moeilijke les. Johan bedankte mijnen vriend. Die jongens begroeven den dooden hond. Vader vroeg een glas koud water. De meid maakte de keuken schoon. Jansje veegde den vloer.

Als boven.

47.

Jan heeft dat boek bedorven. De onderwijzer heeft ons een versje voorgelezen. De koning heeft den armen man beloond. Deze

timmerman heeft een ledikant vervaardigd. De tuinman heeft verscheidene vruchten geplukt.

Mijn vader had een boek gelezen. De schipper had het schip bevracht. Piet had twee centen verloren. Het vuur had het huis beschadigd. Deze man had dien hond verkocht.

Als boven.

48.

De keizer zal den soldaat straffen. Mijn broeder zal dat werk voltooien. Onze grootvader zal het paard verkoopen. De boekhandelaar zal een nieuw boek uitgeven.

De kinderen zullen hun werk afgemaakt hebben. De tuinlieden zullen de boomen gesnoeid hebben. Mijn buurman zal zijn huis verfraaid hebben.

Willem zou het boek vergeten. Zijn vriend zou die belofte vervullen. De stoomboot zou den wal beschadigd hebben. Deze mannen zouden bijna de boeken verloren hebben.

Breng de volgende zinnen in den bedrijvenden vorm over.

49.

De hond is door Jan verdronken. De weg wordt door vele wagens bereden. De koning zal door de onderdanen bemind worden. Zou die jongen door den onderwijzer gestraft zijn? Mijn vader was door de sneeuw opgehouden. Hoe wordt het schaap door den herder geschoren? Wordt dat boek door den onderwijzer afgekeurd? De boomen zijn door den tuinman gesnoeid. Waren de boeken door de kleine kinderen verscheurd?

Als boven.

50.

De boomen worden omgehouden. De soep werd gekookt. Er werd een groot feest gevierd. De paarden zijn op stal gezet. Het verhaal wordt luide toegejuicht. De kerk zal ingewijd worden. Er wordt hier veel bier gedronken. Het huis was tegen brandschade verzekerd. Er zal muziek gemaakt worden. Er is een ring verloren. De armen worden bedeed. In den winter worden in onze stad tooneelvoorstellingen gegeven.

Welk onderscheid is er tusschen de volgende zinnen?

51.

Ik ben gevallen; ik ben bedrogen. Mijne moeder was vertrokken; mijne moeder was beloond. De timmerman zal gestorven zijn; de timmerman zal gestraft zijn. Gij waart aangekomen; zij waart bemind. Het paard is verlamd; het paard is gevild. De luchtbal is gestegen; de luchtbal is met gas gevuld. De hond was uit zijn mandje geworpen; de hond was naar zijn mandje geslopen.

Onbepaalde wijs.

Vul de openstaande plaatsen in:

52.

In zijne jeugd moet men —. Die hond kan —. Willem houdt van —. Hoe zult gij dat woord —? Laat dat boek toch niet —. Het is beter te — dan te —. — is nuttig. — kan men niet altijd. Veel — is ongezond. — is gemakkelijker dan —.

Men eet om te —, maar men leeft niet om te —. — wil ons paard wel, maar niet —. Wat zijn de werkzaamheden van den landman? —, —, — en —. Die hond doet niets dan —. — is voordeeliger dan —. — staat leelijk. Een fatsoenlijke jongen mag nooit —. Er zijn boomen te —. Dat woord is moeilijk te —.

Geef van de w.w. in deze oefening de onbep. wijs op.

53.

Het paard trok gisteren eenen wagen. De voerman liep er naast. De boom droeg verleden jaar weinig vruchten. Uw vader sprak over zijnen nieuwen stal. Zette de jongen het op een loopen? Waar ging hij heen? Hij vluchtte naar huis. De vorst schaadde nogal vrij wat aan het jonge gewas. Uwe tante praatte steeds door. Leeft gij alleen van brood? Moeder maast eene kous voor mijn zusje. Die meisjes waakten bij haar zusje. Jan is gevaarlijk ziek. Wij zijn weer geheel beter. Heeft die man zijn been gebroken? De herder hoedde de schapen. Die spijs voedt. Bracht gij uwe moeder naar het spoor? Zongt gij gisteren fraaie liedjes? De jagers trefden den haas. De meid dooft het vuur uit.

Staan alle cursief gedrukte werkw. in de onbep. wijs?

Zoo niet, wat kunt gij er dan van zeggen?

54.

Hooren kan ieder, die niet doof is, maar sommige menschen kunnen beter *hooren* dan andere, en sommigen *hooren*,

wat anderen niet *hooren*. *Geven* wij wel genoeg aan de armen? Als wij meer geld *krijgen*, zullen wij meer kunnen *geven*, en dan zullen de armen ook meer van ons kunnen *krijgen*, dan zij nu *krijgen*. Vader en moeder *laten* ons veel *leeren*; als wij niet genoeg *leeren*, is het onze eigene schuld. Boeken *drukken* gaat thans gemakkelijker dan voorheen; in den ouden tijd kon men ze niet eens *drukken*; nu *drukken* de meeste volken de boeken, die de geleerden *schrijven*; vroeger liet men ze *schrijven*.

Teg. deelwoord.

55.

Een *denkend* man is een man, die —. Een *hollend* veulen is een veulen, dat —. Een *drijvend* schip is een schip, dat —. Een *draaiend* rad is een rad, dat —. Een *brekend* touw is een touw, dat —. Een *tikkend* horloge is een horloge, dat —. Een *twistend* paar is een paar, dat —. *Smeltend* vet is vet, dat —. *Brekend* glas is glas, dat —. Een *dansend* meisje is een meisje, dat —. Een *steigerend* paard is een paard, dat —.

56.

Een schip, dat zinkt, is een — schip. Een kind, dat speelt, is een — kind. Een schaap, dat graast, is een — schaap. Een ijzer, dat gloeit, is een — ijzer. Een uurwerk, dat staat, is een — uurwerk, een dat hangt, een — uurwerk, een dat slaat, een — uurwerk. Een werkman, die oppast, is een —

werkman. Een vlak, dat helt, is een — vlak. Water, dat stroomt, is — water. IJs, dat smelt, is — ijs. Een mes, dat snijdt, is een — mes.

Vul op de openstaande plaatsen goede deelwoorden in.
(Denk om de verbuiging.)

57.

De — man vatte het touw, dat men hem toewierp. Deze — vrouw was haast niet te troosten. Eenen — hond moet men niet wekken. — honden bijten niet. Op de kermis zag ik eenen — beer. De — dief werd spoedig gevat. Hij kreeg eenen — steen op zijn hoofd. Den — donder kon men zeer ver hooren. — kinderen worden niet bemind. In de rivieren ziet men des winters veel — ijs. Aan — water kan men zich licht branden. Bij — vuur ziet men wel rook, maar geen vlam. — bergen werpen lava en steenen uit. Rozen zijn — bloemen. Die man lijkt wel een — geraamte.

Verl. en teg. deelw.

58.

Wat is het onderscheid tusschen de volgende uitdrukkingen:

Een vallende steen,	een gevallen steen.
Een brekend glas,	een gebroken glas.
Een zinkend schip,	een gezonken schip.
De vertrekkende trein,	de vertrokken trein.
De trekkende ezel,	de getrokken ezel.

De bedriegende jongen, de bedrogen jongen.
 Het scheurende gordijn, het gescheurde gordijn.
 Een bepaald woord, een bepaald woord.
 Plunderende roovers, geplunderde roovers.
 Kokend water, gekookt water.

Geef van onderstaande ww. de beide deelw. op:

59.

Loopen, wedden, wetten, hooien, gaan, staan, zien, doen
 lachen, beduiden, roeien, kruien, kruiden, zaaien, klagen, suf-
 fen, leven, razen, zingen, heeten, scheiden, lezen, rijden.

De volgende ww. moeten volledig vervoegd worden, n.l. voor
 zoover tijden, enz. behandeld zijn.

Onb. Wijs., Teg. deelw., Verl. deelw. Daarna al de vormen der
 acht verschillende tijden. De namen der tijden voluit
 te vermelden.

60.

Gehoorzamen, beven, grazen, behouden, bekladden, ontloopen,
 scheiden.

DICTEE.

61.

Houdt gij Willem voor eenen eerlijken jongen? Ik houd hem
 er niet voor en ik hield hem er nooit voor. Waarvoor hieldt

gij hem? Wat beduidt toch dat vreemde woord? De koster luidt de klok des avonds, ik luid ze des morgens. Die roover vermoordt en doodt alle menschen, die hij op zijnen weg ontmoet. Ik vermoed, dat het gerecht hem spoedig zal vatten. Hoe hoog schat gij het vermogen van den rijken man? Hij schudt het hoofd, hij schudde het hoofd, hij heeft al meermalen het hoofd geschud. Deze sluis schut het water en heet daarom eene schutsluis. De jager wondt den baas, maar hij doodt hem niet. Schoot de jager gisteren de patrijs dood? Ik sneed mij verleden week in den vinger en bloedde hevig. Bloedt uw broeder ook weleens uit den neus? Als het niet baat, het schaadt ook niet. Verlaat gij mij in den nood? Waarom baadt gij u niet in het water, waarin ik mij altijd baad? De menschen versmaadden vroeger vele dingen, die zij nu tot een nuttig doel gebruiken. Raadt gij mij aan, om spoedig te vertrekken? Wij kleedden ons vroeger veel te dun; daardoor leden wij ook ontzettend veel koude. Sinds ik mij dikker kleed, lijd ik niet meer aan verkoudheid. Mijn vader lijdt er nog weleens aan. Overdaad schaadt, middelmaat baat.

Voornaamwoorden.

Vervang de cursief gedrukte zelfst. nw. door gepaste
voornaamw.

62.

De *timmerman* heeft eenen *hond*. De *vrouw* houdt veel van de *dienstmeid*. *Het kind* eet eenen *appel*. *Het paard* lust het *brood*

wel. De *mannen* zien de *dieven*. De *moeder* ziet de *naaister* aan. *Kleine Willem* zei gisteren tot zijne *moeder*: „Mag *Willem* bij *Oom Jan* gaan spelen?” — *Willem* zei ook nog tot *zijn broertje*: „Wil *broertje* met *Willem* meegaan?” — *Jan, Piet* en *Kees* vroegen gisteren aan *vader*: „Wil *vader* wel zoo goed wezen, een *prentenboek* voor *Jan, Piet* en *Kees* te koopen?” Daarop zei *vader*: „*Jan, Piet* en *Kees* krijgen het *prentenboek*, als *Jan, Piet* en *Kees* jarig zijn.” Daarop gingen *Jan, Piet* en *Kees* stilletjes heen. Onze *zusters* kregen *eene pop* op haren jaardag. *Uw broeder* heeft de *poppen* van onze *zusters* gezien.

Pers. voornw.

1e en 4e naamval.

63.

Ik zie den man. Daarvan zou juist het omgekeerde zijn: *De man ziet* —.

Doe eveneens met de volgende zinnen.

Ik roep mijnen broeder. Hij haalt zijnen besten vriend af. Wij slaan den kwaden jongen. Gij vergeet uwen armen vriend. Zij (mannen) beledigen de onschuldige vreemdelingen. Zij (vrouwen) zoeken de ondeugende kinderen. Het heeft den zwarten hond gezien. Zij (eene vrouw) vertrekt met den rijken koopman. Ik bedoel u. Hij pakt mij. Wij zoeken haar (meer vrouwen). Gij bedankt hen. Zij (meer mannen) noodigen u uit. Ik knijp het. Hij mishandelt ons. Wij kennen hen. Bedoelt hij u? Ziet

gij ons? Kent hij u niet? Willen zij (mannen) mij niet zien? Maakt gij het beter? Bedriegen zij (vrouwen) hem nog weleens? Doodt de wreede jager hem? Gij vecht met den kwaden jongen.

3e naamval.

Behandeling als No. 63.

64.

Ik geef dien armen man eenen cent. Wij leenen uwen oudsten broeder wat geld. Hij belooft zijne moeder een geschenk. Gij ontnemt dat kleine kind het speelgoed. Zij (mannen) ontstalen den menschen het brood. Zij (vrouwen) boden die naaister een onderkomen aan. Zij vertelde den kinderen het nieuws. Het ontfutselde den man zijn horloge. Ik belooft het u. Gij vertelt het hem. Wij bevallen hun. Hij behaagt mij. Zij (mannen) onthouden ons het eten. Zij (vrouwen) vergeven hun de misdaad. Hij mishaaft hem. Gij ontraadt het mij.

Persoonl. en bezittelijk.

65.

Dit boek is van mij = Dit is — boek. Deze tafel is van u = Dit is — tafel. Daar is het kind van hem = Daar is — kind. Geef mij den hoed van haar = Geef mij — hoed. Ik heb met eenen oom van ons gesproken = Ik heb

met — oom gesproken. Deze buitenplaats is van hem = Dit is — buitenplaats. Het breiwerk van die vrouwen = het breiwerk van — = — breiwerk. Het kind van dezen man = — kind. De dochter van deze vrouw = — dochter. Kent gij de vrienden van deze mannen = Kent gij — vrienden. Hoe denkt gij over de vriendinnen van deze vrouwen = Hoe denkt gij over — vriendinnen?

Gebruik in korte zinnen in de vier naamvallen:
(Enk. en meerv.)

66.

Mijn broeder. Zijn vader. Zijne moeder. Haar oom. Onze onderwijzer. Uw kind. Hun vorst. Hare tante. Mijne grootmoeder.

Als voren.

67.

Mijn bedroefde broeder. Uwe ondankbare nicht. Haār ziek kind. Onze oude eikeboom. Zijne nieuwe viool. Hun beroemde koning.

Zijn de volgende voornaamw. persoonl. of bezittelijke?

68.

Ik leen haar het geld. Ik leen haar geld. Ik gaf haar geld uit. Geef ons melk en koop ons brood. Hij koopt al ons brood en al onze aardappelen op, om ze aan de armen

te geven. De vijand heeft hun land veroverd en heeft hun ook vrij wat land ontnomen. Hun zeg ik het, maar u niet. Kom bij ons, lief kind! Dokter! kom toch bij ons lief kind! Het is ziek.

Hen of hun? U of uw?

69.

Waar loopen u— broeders; ik zie h—. Zal ik h— zeggen, dat zij bij u— moeten komen? H— huis is gisteren door u— gekocht. U—, lieve moeder, mag ik dat wel vertellen. Bij h— gaat men nooit vóór twaalf uur naar bed. Bij u— ook? U— kind heb ik op de markt gezien, dicht bij h— —huis. Bezorg h— dien brief en breng hem daarna aan h— broeder. H— leen ik mijn boek liever dan u— of u— zusje.

In welke gevallen is hier het woordje *het* voornaamw.?

70.

Het paard van onzen buurman is bijzonder sterk: het trekt zeer zware lasten. Hebt gij het weleens gezien? Roep het arme knaapje. Hoe heet het? Geef het het koekje, dat uwe moeder u gaf. Mijn mesje is verloren. Waar zoekt gij het? Dat kan het niet zijn; want het mesje, dat mijn vader mij gegeven heeft, was zwart en dit is wit. Doe het maar, mijn jongen. Het is geen zwaar werk. Het werk, dat die arme man moet verrichten, is veel zwaarder.

In welken naamval staan deze voornaamw.?

71.

Ons komt dat huis toe, en *ons* zal men dan ook het geld betalen, als *het* verkocht wordt. Ik vond *haar* gisteren in het priëel, toen mijne moeder juist bezig was *haar* het groote nieuws te vertellen. *Hem* ken *ik* niet, maar wel den man, die *hem* het geld ontstal. Moet *ik* u dat geld bezorgen, of is *het* niet van *u*? Kent *gij* dat meisje? Roep *het*, dan zal *het* wel bij *u* komen. *Zij* bedreigden *haar* met straf, en toch konden *zij* *haar* het geheim niet ontrukken.

erin, eraan, erbij, enz.

72.

Spreekt *gij* van mijne zuster? Ja, ik spreek van —. Denkt *gij* aan uwen oom? Ja, ik denk aan —. Leest *gij* in dat boek? Wel zeker, ik lees —. Zit *gij* bij de tafel? Ik zit —. Ik nam het geschenk aan, mijn broeder bedankte —. Jan stond naast mijnen vader en ik stond achter —. Spreekt uw onderwijzer van Nederland? Hij spreekt —; hij sprak laatst ook van Napoleon, en hij vertelde van —, dat hij een beroemd veldheer was. Vergeet die zaak niet, maar denk —. Ik wil onder de brug doorgaan, maar hoe kom ik onder —? Zijn er in uwe klasse nog drie jongens boven —; dan hebt

gij nommer vier. De drenkeling is nu uit het water. Viel hij in —?

Aanw. voornw.

Gebruik in korte zinnen in de vier naamv.

(Enk. en meerv.)

73.

Deze beurtman. Die prins. Deze melkvrouw. Die tooneel-
speelster. Dit boekje. Dat meisje.

Als voren.

74.

Deze geleerde heer. Die rijke koopman. Deze armoedige
werkvrouw. Die liefdadige dame. Dit sterke paard. Dat lieve
knaapje.

Bijv. naamw. en bijw.

Welke woorden zijn in deze oefen. bijv. nw., welke bijw.?

75.

Een braaf mensch handelt braaf. Jan is vlug; zijn broeder
leert ook vlug. Geweldig blies de geweldige wind door de
dorre takken der boomen. De steen viel snel naar beneden.
Hoe schoon is dat schilderij, en wat schildert de kunstenaar
schoon, die het gemaakt heeft! Toen men den slimmen dief

gevangen nam, waren al zijne zakken leeg: hij had het zóó slim overlegd, dat men niets bij hem vinden kon. Behendig en vlug had hij het gestolene verborgen. Maar hij was toch niet zóó behendig, dat de ijverige politie hem niet kon snappen. Spreek niet zoo zacht; uw geluid is zoo zacht, dat men u niet goed kan verstaan. Wilden kunnen soms scherp hooren.

Wijs in deze oefening de bijv. nw. en de bijw. aan.

76.

Ik houd van hard gekookte eieren. Dat was een heel droevig geval. Zie eens, wat een zwaar gewapend oorlogschip. De dame was rijk gekleed. Zij droeg eene jurk van licht groene zijde. Ik kan niet bijzonder mooi schrijven; ik doe evenwel mijn best, om goed leesbaar schrift voort te brengen. De zangeres heeft eene uitstekende stem. Zij heeft uitstekend schoon gezongen. Niet ieder kan zulke zuivere tonen voortbrengen. In het paardenspel vertoonde men verscheidene flink gedresseerde paarden.

Bijw. onverbogen.

77.

Dez— luid— schreiend— vrouw ontmoetten wij, toen wij van on— diep— bedroefd— oom terugkeerden. Hebt gij reeds gehoord van di— nieuw— ontdekt— berg? De lekker— rie-

kend— bloemen vervullen met ha— sterk— geuren de kamer. Wij verlaten d— slech— bezocht— vergadering. Hebt gij geen medelijden met di— hoogst— ongelukkig— grijsaard? Waar is d— hoogst—, verhevenst— boom van het bosch? Goed— geteekend— prenten ziet men niet alle dagen. Waar heeft u— vader d— ruig— behaard— ezel gelaten? De— ruig—, behaard— ezel heeft mij— vader verkocht. Daar kwam onz— lang— verwacht— vriend eindelijk door de half— geopend— deur binnen.

Welk onderscheid is er tusschen het volgende :

78.

Een dubbel met kalk bedekte muur.	Een dubbele, met kalk bedekte muur.
Een half vergane appel.	Een halve, vergane appel.
Eene goed gevulde geldbeurs.	Eene goede, gevulde geldbeurs.
Een slecht tevreden man.	Een slechte, tevredene man.
Een net geverfd huisje.	Een net, geverfd huisje.
Een leelijk geschreven vers.	Een leelijk, geschreven vers.

Maak zinnestjes, waarin de volgende woorden als bijw. in de trappen van vergelijking voorkomen.

79.

Goed, hard, zwaar, gaarne, veel, weinig, vaak, verstandig.

Woordvorming.

80.

ig. sch.

Een weg, die met zand is bedekt, is een — weg, en eene streek, waar men veel water aantreft, eene — streek. Een mensch, die geluk heeft, is —. Dat paleis vertoont veel pracht: het is een — paleis. De stad is —; want overal heerscht rust. Dat ventje toont zijn hoofd nogal eens: 't is een — kereltje.

Deze weg is recht, maar die heeft veel bochten. De eerste is een —, de tweede een — weg. Een soldaat moet moed bezitten: hij moet — zijn. Weinig menschen bezitten zooveel kunde als die geleerde: weinig menschen zijn zoo —. Die vloeistof is even dik als lijm: ze is dus —. Ook kleeft ze: daarom noemt men haar —.

Een schip, dat in Nederland thuis behoort, is een — schip, en de vlag, die het voert, noemt men de — vlag. Een jasje, van laken vervaardigd, is een — jasje. Kleederen, die gij des Zondags draagt, noemt gij uwe — kleederen. En wat staat daar tegenover? Woningen, zooals men ze in de steden aantreft, zijn — woningen. Manieren, die men bij de bewoners van dorpen opmerkt, zijn — manieren.

81.

1 ij k.

Iemand, dien men om zijn slecht gedrag verachten moet, is een — mensch. Het lustslot van den koning heet een — lustslot. Iemand, die een vermogen bezit, gelijk aan dat eens vorsten, heeft een — vermogen. Als een gelukwensch uit het hart komt, is hij een — gelukwensch. Eene misdaad, die men verfoeien moet, heet eene — misdaad, en als ze ons doet schrikken, is ze —. Als eene vrouw ons behandelt, even liefderijk als onze moeder het zou doen, dan ondervinden wij van haar eene — behandeling. Een heer, die tot den adelstand behoort, is een — heer. Een kind, dat voortdurend ziek is, noemt men een — kind. Wat men haast niet gelooven kan, is. —.

82.

zaam, dom, schap.

Wie de deugd betracht, is een — mensch. Men moet wel bedenken, wat men doet: men moet — zijn. Al wat gebogen kan worden, is —; maar wat van nature geschikt is, om gebogen te worden, noemt men liever —. Zoo is de steel eener Goudsche pijp — en balein —. Als een jongen veel van werken houdt, is hij een — jongen. Iemand, die zeer

oud wordt, bereikt eenen hoogen —. Wat mijn eigen is, kan ik mijn — noemen. Zeg eens op eene andere wijze: *Rijk zijn* maakt niet altijd gelukkig. Een land, dat bestuurd wordt door eenen vorst, is een —; dat, waarover een hertog regeert, een —. Hoe zoudt gij *de gansche verzameling van menschen* wel met één woord kunnen noemen?

Een graaf bestuurt een —? Wie zeer blijde is, ondervindt eene groote —. Als twee menschen goede vrienden zijn, bestaat er tusschen hen veel —. Het *koning zijn* brengt niet altijd geluk mede. *Zeg dit laatste anders.*

83.

heid, ing.

Als ik alleen vertel, wat waar is, dan spreek ik de —. Den tijd, waarin de mensch nog een kind is, noemt men zijne —. Wie eene dwaze handeling doet, begaat eene —. Wie vroeg leert sparen, wordt —: hij leert de — al vroeg betrachten. Als men zeer verlegen is, bevindt men zich in groote —. Een vogel houdt niet van eene kooi, hij wil liever vrij zijn. Hij bemint de —. Een wijs man verkondigt veel —; maar een wijs man kan ook weleens eene enkele maal dwaas zijn en dan veel — uitkramen. Wie tevreden leeft, leeft in —.

Datgene, waarin men woont, is eene —; de dingen, die den mensch dienen, om zich te kleeden, maken zijne — uit. Wie wandelt, doet eene —. Als ik mijne reis beschrijf, geef ik van mijne reis eene —. Een heer, die andere menschen iets

voorleest, houdt eene —. Als ik iets vreemds ontmoet heb, heb ik eene vreemde — gehad. Als men aan andere menschen zijnen dank wil betuigen, zet men in de courant weleens eene —. Dat komt, omdat die andere menschen belang in ons hebben gesteld. Zij hebben ons — getoond. Als iemand zijne vacantie langer wil hebben, dan kan hij vragen om eene — van zijne vacantie.

84.

nis, (l)ing.

Als men iemand begraaft, verricht men eene —. Als ik mijnen makker zijne plagerijen vergeef, schenk ik hem —. Als het duister is in eene kamer, dan heerscht in die kamer —. Eene streek, die woest en wild is, heet eene —, en eene plaats, waar men menschen gevangen houdt, eene —.

Iemand, die een dorp bewoont, is een —. De menschen, die een schip bevaren, zijn —. Een zeer jonge man is nog maar een —. Als iemand in een vreemd land tehuis behoort, noemt men hem eenen —. En gij, kinderen, die van den onderwijzer leert, gij zijt zijne —. Hoe zoudt gij iemand noemen, die uit het land gebannen is? Een gevonden kind heet een —.

85.

on, wan.

Wie voor zijne weldaden geen dank ontvangt, wordt beloond

met —. Een man, die iets niet gelooven wil, is een — man. Een leelijk, verachtelijk dier, noemt men wel een —. Als het weer onstuimig, slecht is, spreekt men wel van —. Iemand, die ons niet beleefd, niet als een vriend behandelt, noemen wij eenen — man. En als een mensch geen medelijden, geen mededoogen kent, is hij een — mensch. Een hond is trouw, maar een vriend, die zijnen makker verlaat, is —.

Als men geene hoop meer heeft, vervalt men tot —. Een toon, een klank, die onaangenaam luidt, is een —. Als een mensch eene leelijke gestalte heeft, is hij —. Een jongen, die om zijn slecht gedrag van de school verwijderd wordt, wordt verwijderd om zijn —.

86.

her, ge.

Zoudt gij den man, dien gij vroeger gekend hebt, nog wel —, als gij hem weerzaagt? Begrijpt gij niet, wat gij leest? Dan zou ik het nog maar eens —. Als wij een feest vieren ter gedachtenis van eene belangrijke gebeurtenis, dan — wij die gebeurtenis. Dieren, die hun voedsel tweemaal kauwen, zijn — dieren. Als de vijand eene vesting veroverd, die hij vroeger bezeten heeft, maar die wij hem weer hadden ontnomen, dan — hij die vesting.

Als men onder eene verzameling boomen zit, dan zit men onder het —. Eene groep bergen heet een —. De vogels, die het luchtruim bevolken, noemt men wel het — des hemels.

Wat gebouwd is, is een —; wat gebakken is, een —; wat ons geschonken is, een —.

Hoe zegt ge anders: Houdt toch op met dat *loopen*. Hoort gij dat *schreeuwen* wel? Wat moet dat *praten* beduiden? De kat, die laarzen droeg, was de — kat; iedere kat heeft ook eenen staart en is dus —. Kersen hebben stelen, bladeren hebben aderen: dus zijn de kersen — en de bladeren —.

Spelling.

ee of e?

87.

De w—zen, die zoo vroeg hunne ouders verloren hadden, moesten nu eens bij hunnen oom, dan weer bij hunnen grootvader w—zen. Laat de stokvisch in het water w—ken. Dat bericht werd ons reeds drie w—ken te voren gezonden. Den vogel kent men aan zijne v—ren. Plaatsen, waar men over de rivier vaart, zijn v—ren. De zieke man deed niets dan zuchten en st—nen. Hij had zijn hoofd deerlijk gekneusd op de harde st—nen. Wat is toch de r—den, dat er heden zoo weinig sch—pen op de r—de liggen? Door de r—de onderscheidt de mensch zich van de dieren. Ik zag hem met den arm op den schoorsteen l—nen, terwijl hij zijnen oom vroeg, of deze hem niet wat geld kon l—nen. De h—ler is zoo goed als de st—ler; men mag evenmin h—len als st—len. De genees-

heer zal zijne wonden h—len. De houtkooper heeft eene partij Noordsche d—len ontvangen. Een molen bestaat uit verschillende d—len, en de vloer van den molen kan wel bestaan uit verschillende d—len. Al de d—gen van dien banketbakker zijn overheerlijk toebereid. Trek uwen d—gen voor het vaderland! De arbeiders, die aan den dijk werken, wonen in k—ten. Met eene k—ten versperde men de rivier. De jongens van onzen buurman, die zoo uitmuntend kunnen l—ren, droegen gisteren l—ren petten. Door een doolhof van straten en st—gen, st—gen wij van de lagere naar de hoogere d—len der stad. Het is regenachtig w—der; hoe komt het nu, dat gij uwe parapluie w—der vergeten hebt. Met eene z—gen vischt men, en als de visscher z—gen op zijn werk heeft, vangt hij veel. Eene overwinning noemt men ook wel eene z—ge.

oo of o?

88.

Men klopt de eid—ren, vóór men ze eet. De leeuw had eenen d—ren in den poot. Sl—ten die heeren hunne sl—ten met zware sl—ten en groeven zij sl—ten rondom hunne sl—ten? De vorsch—ten van mijne zuster worden gewasschen. De jager loste twee sch—ten, zonder iets te raken. Blaas harder op den h—ren, zóó kan men het niet h—ren. Loop op de t—nen en stoor door uw gedruisch de liefelijke t—nen van de muziek niet. De bakkers sch—ven de br—den in den —ven en de boeren vlijden de sch—ven op den wagen. Wij h—pen, dat men ons weldra

verlossen zal van de groote steenh—pen, die voor onze deur liggen. R—de en witte k—len groeien in overvloed in ons land; maar steenk—len vindt men niet zooveel in onzen b—dem. Al de stekjes, die ik heb zien p—ten, heeft de hond met zijne p—ten vernield. De jongens b—gen hunne b—gen te veel, zoodat zij braken. Meisjes moeten niet altijd op warme st—ven zitten. K—ken, braden en st—ven is het werk van de keukenmeid. Doe sch—ne kussensl—pen op ons bed. Men is voor eenigen tijd begonnen de wallen te sl—pen. De meiden g—ten het vuile water in de g—ten, die naar het kanaal str—men. Gij ziet in dat muziekstuk twee n—ten over het hoofd. Groeien er van 't jaar nogal wat n—ten in uw tuintje?

ij of ei?

89.

Als het schip door de z—l vaart, str—kt men het z—l. De b— is een nuttig diertje. Die aardb— is nog niet r—p. R—p bedekt de planten en sneeuw de wegen. De visscher was bl—, toen hij eene bl— ving. H— rent en dartelt over de h—; w— spelen en stoeien in de w—. Van —ken komt —kenschors. Maten en gewichten moet men laten —ken. De deurwaarder zal morgen de gereedschappen van den smid v—len; er zijn ook versch—dene v—len bij. Het p—l van het water is hier zeer laag. Met den p—l schoot de wilde den v—and dood. Zie den luchtbal eens r—zen. Ik r—s liever met den spoorwagen dan met den luchtbal. Van r—s maakt men

mandjes. Gaat gij dezen zomer nog op r-s? Zoover zal m-ne beurs wel niet r-ken. Alleen r-ken, die veel geld hebben, kunnen alt-d r-zen. M- vader is weleens in eene -zerm-n geweest. Op die w-s zult ge er nooit uit w-s worden. De z-de is aan de binnenz-de wat beschadigd. Z-n vader moet zeer ziek z-n.

Hoofdletters.

1. Als een volzin begint met een woord, waarvan door afkapping alleen de laatste letter is gebleven, krijgt eerst 't volgende woord de hoofdletter.
2. Met een hoofdletter schrijft men al de deelen van eigennamen, die uit meer woorden bestaan (de lidw. en voorzetsels niet).
3. Van deze laatste uitzondering zondere men uit namen als: Van der Palm, Den Bosch.

Zet in deze oefening de hoofdletters.

90.

een voetreisje.

ik heb een voetreisje door noord-brabant gemaakt. ik heb allereerst de hoofdstad van de provincie bezocht. zij heet den bosch. ik heb daar een neef wonen. hij heet van der palm. kent gij hem wel? hij heeft een tijd lang aan de kaap de

goede hoop gewoond. 't regende vreeselijk, toen ik er aankwam. mijn nieuwe fransche hoed was geheel bedorven. mijn neef heeft mij overal op mijne reis vergezeld. wij hebben breda, bergen-op-zoom, tilburg en verscheidene andere steden bezocht. in de eerste stad ontmoetten wij eenen engelschman. mijn neef kon hem zeer goed verstaan; hij spreekt de engelsche taal even vloeiend als het nederlandsch. d'eerste de beste persoon, dien wij in tilburg zagen, was onze buurman van den berg. hij vertelde ons, dat hij eene reis had gemaakt door het duitsche rijk, en dat hij nu hier was gekomen, om de nederlandsche fabrieken met de duitsche te vergelijken. lang zijn wij niet uitgebleven; ik moest den eersten augustus weer in den haag zijn.

Koppelteeken.

Men schrijft het in:

1. Eigennamen van landen, enz., die een bijv. nw. tot omschrijvend deel hebben.
2. De bijv. naamw., daarvan gemaakt, worden aaneengeschreven; ook die eigennamen, waarvan het tweede lid geen eigenaam is.
3. Men schrijft een koppelteeken, als de naam van land of stad, of een daarvan gemaakt bijv. nw. voorkomt als plaats van afkomst van een product.

DICTEE.

91.

In Noord-Holland maakt men veel kaas. Zuid-Amerika heeft groote bosschen. Oost-Friesland grenst aan de provincie Groningen. De Oostzee is eene binnenzee. Zuid-Holland wordt bespoeld door de Noordzee. Hilversum ligt in het Gooiland. Oostindische planten groeien op sommige buitenplaatsen. Het Westerkwartier is een deel van de provincie Groningen. Sommige Westindische eilanden behooren aan Nederland. Geheel West-Indië bestaat uit eilanden. Het ligt dicht bij Midden-Amerika. Java-koffie is algemeen bekend. Beiersch-bier wordt veel gedronken. Deze man handelt in Noordhollandsche kaas.

’t Aaneenschrijven van woorden.

92.

Welk onderscheid is er tusschen:

Eene hooge school	—	eene hoogeschool.
Een klein kind	—	een kleinkind.
Een groot vorst	—	een grootvorst.
Een oud oom	—	een oudoom.
Een dikke buik	—	een dikbuik.
Een lang been	—	een langbeen.
Een blauw oog	—	een blauwoog.
Een rood borstje	—	een roodborstje.
Een rechte hoek	—	een rechthoek.

*Breng deze woorden
in korte zinnen,
waaruit hun verschil
duidelijk blijkt.*

Samenstelling.

93.

Omschrijf de beteekenis van de volgende woorden:

Huishuur, huurhuis; klokhuis, huisklok; koemelk, melkkoe; olielamp, lampolie; vuurhaard, haardvuur; botervat, vatboter; boomvrucht, vruchtboom; kaarsvet, vetkaars.

94.

DICTEE.

Op de dorpsschool gaan vele kinderen. Het doodsweet stond den armen man op het gelaat. De boer heeft reeds verscheidene varkens aan de varkensziekte verloren. Al de kinderen en kinds-kinderen waren gekomen, om den grijsaard op zijnen geboortedag geluk te wenschen. Bij zonsondergang sloop de dief in den varkensstal, om een vet varken te stelen. Die landschapschilder heeft vele fraaie schilderijen vervaardigd. Bij onzen kachelsmid is een ongeluk gebeurd; zijn jongste kind heeft den zwaren smidshamer op den voet gekregen. Vlak bij de stadspoort staat het oude stadshuis. De dorpsschout veroordeelde den dief tot opsluiting in den toren. Uw broeder is een ware levenmaker. Hebt gij de levensbeschrijving van dien beroemden man gelezen?

DICTEE.

De machinesmid heeft de drukpers van de courantendrukkerij gerepareerd. Op eene hooge stellage kon men de soldaten met hunne officieren zeer goed zien exerceeren bij de laatste parade. Speelt gij ook op de piano-forte? Gisteren ontving ik franco een biljet, waarin ik werd uitgenoodigd een souper bij te wonen. Doe de complimenten aan uwe mama. In den catalogus kon ik dat boek niet vinden. De advocaat bepleitte gisteren eene belangrijke zaak voor de balie. Ik feliciteer u met uwe bevordering. Met dien telescoop ziet men duidelijk de vlekken op de zon. Houdt ge meer van proza of van poëzie? Het museum is vlak naast het telegraafbureau.

2-1-1917

